

Storkjovens *Stercorarius skua* forekomst i Sydkandinavien, især Danmark, 1970-1978

ERIK VIKKELSØ RASMUSSEN

(With an English summary: *The occurrence of the Great Skua Stercorarius skua in southern Scandinavia, especially Denmark, during 1970-1978*)

Meddelelse nr. 8 fra Rapportgruppen

INDLEDNING

I 1970 udgik Storkjoven af Sjældenhedsudvalgets liste, og indsamlingen af data blev herefter varetaget af Rapportgruppen, der lige siden 1971 har udgivet dupliserede rapporter 1-2 gange årligt fra alle landsdele. Denne artikel er primært baseret på disse oplysninger, suppleret med iagttagelser fra Sverige og Sydnorge fra samme periode.

Ialt 68 observationer fra tiden før 1970 behandles af Salomonsen (1963), Dyck *et al.* (1970), Dybbro (1978) og Møller *et al.* (1978).

MATERIALET

Samtlige lokalrapporter fra årene 1970-1978 er gennemgået for observationer, ligesom Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift, Feltornithologen og flere lokale tidsskrifter er gennemset. Mats Peterz har fremskaffet de svenske fund, og i Sydnorge blev samtlige rapportkomitéer kontaktet. Endvidere har jeg modtaget et stort materiale fra Nordjysk Ornithologisk Kartotek ved Uffe Gjøl Sørensen.

I diverse figurer og tabeller er der kun taget forbehold mod gengangere i de tilfælde, hvor der er tale om rastende fugle på samme lokalitet flere dage i træk. Er der på en lokalitet en dag set 2-4 ex., er det mindste antal brugt i figurerne.

Hans Meltofte, Mats Peterz og Viggo Ree må modtage min bedste tak for gennemlæsning og kritik af manuskriptet. Endvidere takkes Lasse Braae for hjælp med at fremskaffe oplysninger fra lokalrappor-

terne, og Blåvand Fuglestation for at have stillet publiceret observationsmateriale til min rådighed.

STORKJOVENS YNGLEUDBREDELSE

De ynglepladser som ligger Sydkandinavien nærmest, er Shetlandsøerne, Færøerne og Island. Mindre bestande findes på Ydre Hebrider, Skotlands fastland og Orkneyøerne (Cramp *et al.* 1974). Bestanden i det nordatlantiske område er optalt til 7.200 par i 1954. Hovedparten, omkring 6.000 par, yngler på Island, hvor den største koloni rummer ikke mindre end 1.500 par (Cramp *et al.* 1974). I Skotland er bestanden vurderet til omkring 3.170 ynglepar i 1969-1970 (hvoraf hovedparten på Shetlandsøerne), hvilket er ialt 56% af hele den britiske population (Cramp *et al.* 1974). I 1976 blev der optalt 3.000 par på den største koloni Foula, hvilket er en markant fremgang dette sted (Furness 1977). På Færøerne er bestanden optalt flere gange, sidst i 1961, hvor resultatet blev 521-542 par (Joensen 1963, Bayes *et al.* 1964). Endvidere kan nævnes, at arten har ynglet på Bjørnøya i 1970, på Loppa i Nordnorge i 1975 og på Spitsbergen i 1976 (Munkebye 1972, Vader 1980).

Desuden forekommer en sydlig art *Stercorarius maccormicki* i Nordatlanten (Salomonsen 1976).

FOREKOMST I DANMARK

I Danmark er der en meget tydelig vestlig dominans i forekomsterne, idet hovedparten af

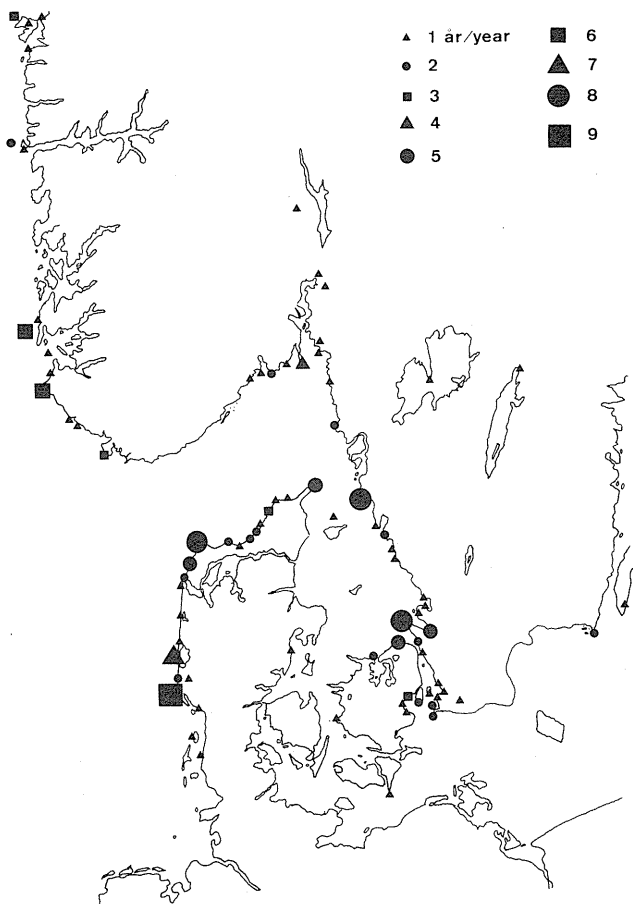

Fig. 1. Lokalteter hvorpå Storkjove konstateredes i Danmark, Sverige og Sydnorge i årene 1970-1978. Symbolerne refererer til antal år med observationer, uden hensyn til antallet af fugle i de enkelte år. *Places in South Scandinavia from where Great Skuas were reported during 1970-1978. Size of symbols refers to number of years in which the species have been recorded not considering the number of birds involved.*

fuglene ses ved Skagen, Hanstholm, Hvide Sande og Blåvandshuk, med iagttagelser i henholdsvis 5 år, 8 år, 7 år og 9 år (Fig. 1). Det fremgår ligeledes af kortet, at arten optræder sporadisk udenfor Vestkysten, idet kun 3,7% af fuglene er set udenfor dette område. I den øvrige del af landet foreligger der kun iagttagelser fra mere end 1 år fra Gilleleje (5 år), Rørvig (2 år) og Ishøj Strand ved København (3 år), i den 9-årige periode. I den danske del af Kattegat mangler der observationer fra årene 1973, 1974, 1976 og 1978. Det bemærkes også, at ingen egentlige indlandsforekomster foreligger.

Størsteparten af fuglene ses fra pr. september til ult. oktober (Fig. 2). Arten optræder desuden regelmæssigt i hele perioden fra med. juli til med. november, men meget sjældent uden for dette tidsrum. Der foreligger ingen iagttagelser fra marts og december. Kun 1,2% er fra forårmånederne, medens 19,6% er fra sommermånederne (pr. juni til med. august).

I Tabel 1 er fuglene fordelt årsvis fra alle tre lande. Det ses, at der i årene 1971 og 1977 har været særlig mange, og at årene 1970, 1974 og 1976 har været egentlige bundår. Det er meget tydeligt, at de egentlige topår/bundår er ens for Danmark og Sverige, medens Sydnorge

Tabel 1. Totaltal for Storkjove i Danmark, Sverige og Sydnorge i perioden 1970-1978. *Total numbers of Great Skua in Denmark, Sweden and South Norway during 1970-1978.*

Land	År	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	Total
Danmark		22	134	32	45	18	55	26	136	51	519
Sverige		12	15	3	9	3	21	7	17	12	99
Sydnorge		5	2	4	91	74	36	9	68	44	333

Tabel 2. Antal fugle fordelt på landsdele (Danmark)

The occurrence of Great Skuas distributed on seasons in geographical regions of Denmark.

	1.12.-28.2.	1.3.-31.5.	1.6.-31.8.	1.9.-30.11
Nordjylland			43	144
Vestjylland	2	6	95	208
Øvrige land	1		1	19
	3	6	139	371

skiller sig ud ved at have et helt anderledes mønster. Dette er især markant i den første halvdel af årrækken, hvorimod der de sidste 3-4 år kan iagttages et sammenhængende mønster for Sydskandinavien som helhed. Hvad angår forskellen i den første halvdel af perioden, er det nærliggende at konkludere, at den lokale observationsaktivitet spiller en afgørende rolle.

I Tabel 2 er de danske forekomster fordelt på landsdele. Det største antal fugle i 1970-1978 blev set den 20. oktober 1971 med 42 ex. ved Blåvandshuk.

FOREKOMST I SVERIGE

Af Fig. 1 fremgår, at Storkjoven næsten udelukkende er set ved vestkysten, især på Kullen og ved Hönö, hvor den begge steder er iagttaget i 8 år ud af de her omtalte 9 år. Der foreligger kun enkelte indlandsforekomster, ialt kun 4,0% af de 99 svenske fugle.

Siden begyndelsen af 60'erne har der været

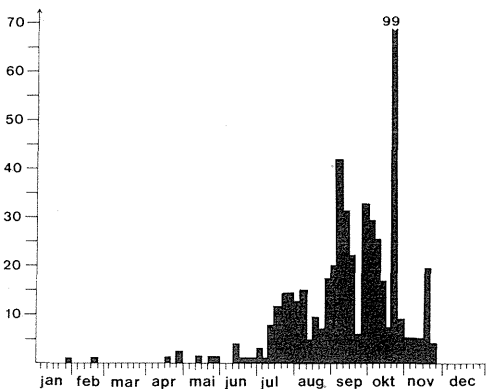

Fig. 2. Samtlige Storkjover iagttaget i Danmark i 1970-1978 fordelt i 5-dages perioder. N = 519. Totals for Great Skua from Denmark distributed on 5-days periods.

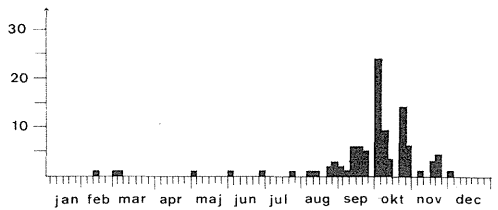

Fig. 3. Samtlige Storkjover iagttaget i Sverige i 1970-1978 fordelt i 5-dages perioder. N = 99. Totals for Great Skua from Sweden distributed on 5-days periods.

temmelig regelmæssige optællinger af havfugle ved især Hönö (Pettersson & Unger 1972) og ved Kullen (Jönsson & Peterz 1976). Med hensyn til årlige variationer, er der god overensstemmelse med forekomsterne i Danmark. Betydeligt færre Storkjover end det er tilfældet i Sydnorge og Danmark ses i sommermånederne (Fig. 3); kun 5,0% er fra pr. juni til med. august, og 2,0% er egentlige forårsobservationer. Sidstnævnte stemmer godt overens med danske forhold. Der foreligger slet ingen observationer fra januar og april. Kulminationsperioden strækker sig fra med. september til ult. oktober, med en markant top omkring den 1. oktober. De største dage var den 20. oktober 1970 med 6 ex., den 28. september 1975 med 6 ex. og den 1. oktober 1977 med 6 ex., alle ved Kullen. Ialt 38% af de svenske fugle er fra denne lokalitet.

FOREKOMST I SYDNORGE

Haftorn (1971) angiver, at arten forholdsvis sjældent ses langs norskekysten. Men fra og med 1973 må den betragtes som værende temmelig regelmæssig, rimeligvis på grund af øget observationsaktivitet, og fordi den er tiltaget meget de senere år på de lokaliteter, bl.a. Foula, som ligger tæt på Sydnorge. I perioden 26. juli-19. august 1973 blev der foretaget kon-

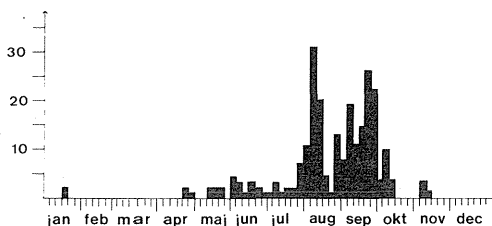

Fig. 4. Samtlige Storkjover iagttaget i Syd Norge i 1970-1978 fordelt i 5-dages perioder. N = 333.
Totals for Great Skua from South Norway distributed on 5-days periods

tinuerlige observationer fra Revtangen i Sydvestnorge, og ikke mindre end 61 ex. kunne noteres (Boertmann *et al.* 1978), hvilket er næsten lige så mange som Haftorn (1971) opregner fra hele Norge 1816-1968 (75 ex.). Frem til 1973 var Storkjoven endnu ikke iagttaget på Utsira i Sydvestnorge, men i perioden 1973-1976 blev den i forbindelse med stor aktivitet på øen set hvert efterår; ialt 116 fugle (Ree 1977). Flest fugle sås i 1974 (64 ex. fordelt på 23 dage), et år, hvor den var fåtallig i Sverige og Danmark.

Af Fig. 1 fremgår, at Storkjoven kun på ganske få lokaliteter er set i flere år, bl.a. Utsira (6 år), Revtangen (6 år), Lista Fyr (3 år) og Store Færder (4 år) ud af de her omtalte 9 år. Det er overraskende, at arten ikke er iagttaget hyppigere ved Lista, idet den givetvis er årlig på denne lokalitet, jfr. Hanstholm, Skagen og Hönö. Muligvis skyldes det manglende aktivitet i nogle af årene. Forekomstbilledet i Syd- og Vestnorge må stadig anses som værende ukomplet, og fordelingen i Fig. 1 er næppe reel.

De største dage i 1970-1978 var den 5. august 1973 med 20 ex., og den 11. august 1973 med 15 ex. begge Revtangen, den 29. september 1977 med 17 ex. og den 22. august 1978 med 12 ex. ved Utsira.

Fuglenes årstidsfordeling i Sydnorge er vist i Fig. 4. Hovedparten ses fra pr. august til pr. oktober, men det er påfaldende, at der næsten ingen observationer foreligger efter pr. oktober. Det er ikke muligt at give nogen umiddelbar forklaring på dette, idet det synes oplagt, at arten også skulle optræde markant på denne tid af året, især når man betragter de rigelige forekomster ved især den danske vestkyst. På forårstrækket er den meget sjælden, og kun 2,7% af de norske fugle er fra februar-maj, medens 4,2% er set i juni.

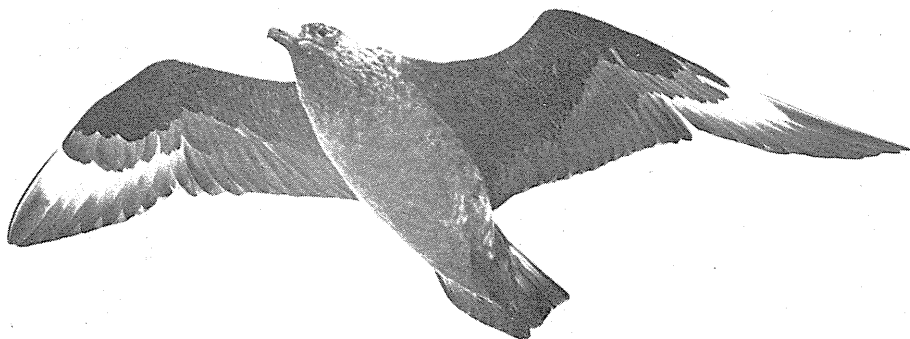
HAVFOREKOMSTER UDFOR SYDVEST-NORGE

Storkjoven opholder sig til tider i varierende mængder i Nordsøen udfør Vestnorge, hvilket fremgår af observationer fra boreplatformene, f.eks. Ekofisk og Friggfeltet (Karl-Petter Gade i brev). I perioden 21. august-4. september 1978 blev der dagligt iagttaget Storkjover, max. 40 ex. den 24. august i Friggfeltet. Observationer senere på året, 23. november-6. december gav dog ingen Storkjover. Det skal bemærkes, at vinde fra den vestlige sektor var dominerende i førstnævnte tidsrum, og kan således være årsag til de store mængder observerede kjoever. I foråret 1979 blev der igen observeret fra boreplatformene, denne gang fra Ekofisk, nærmere betegnet 4. marts-18. marts og 2. april-14. april, men med negativt resultat. Der foreligger kun ganske få informationer fra forårsmånederne, men ét individ sås 11., 12. og 14. maj 1977 ikke langt fra Ekofisk (Langhelle 1977).

DISKUSSION

Siden midten af 50'erne og især i begyndelsen af 60'erne, efter etableringen af Blåvand Fuglestation, blev det klart, at en lang række fuglearter med pelagisk levevis optrådte ved Vestkysten under stærk vestenstorm i efterårsmånederne (Møller & Rabøl 1963, Andersen-Harild & Kramshøj 1968, Noer & Sørensen 1974, Meltofte 1979). Jo mere langvarige stormene var, desto større antal kunne man forvente at se af en række havfuglearter. Ved Blåvandshuk ses de fleste Storkjover ved vinde mellem SV og NV (Meltofte 1979), hvilket kan forklares ved, at fuglene i vindretninger der står vinkelret på kysten bliver tvunget til at følge denne, her Jyllands vestkyst, som er N-S gående (Noer & Sørensen 1974). Dette underbygges yderligere, når man ser på de svenske forekomster, idet hovedparten af havfuglene dukker op ved vinde fra den vestsydvestlige sektor (Pettersson & Unger, 1972, Jönsson & Peterz 1976). Som bekendt er Sveriges vestkyst NNW-SSØ gående. Disse forhold gælder generelt for havfuglearterne.

Overvægten af fugle i september og oktober i Danmark og Sydsverige er sikkert et resultat af de kraftige storme som optræder på denne tid af året kombineret med en stor ekskursionsaktivitet, og afspejler næppe artens hyppighed

i Nordsøområdet i almindelighed. Ved Cape Clear Island, Irland, ses langt flest Storkjover i august og september, og betydeligt færre i oktober og næsten ingen i november (Sharrock 1973). Hvis de hurtigt østgående lavtryk, der »giver« havfugle om efteråret, var lige hyppigt forekommende i juli, august, september og oktober, ville forekomstbilledet i Sydskandinavien rimeligvis se anderledes ud end det gør idag. De sydnorske fugles forekomst er bedre i overensstemmelse med Cape Clear om efteråret, hvorimod forårsforekomsterne i Sydskandinavien er betydeligt ringere. Det sidste kan forklares ved, at Storkjoverne da primært opholder sig på eller i nærheden af ynglepladserne, og forårs- og sommerfundene må antages hovedsagelig at være af ikke-ynglende immature fugle (Meltøfte 1979). Samtlige sydskandinaviske fugle tilhører rimeligvis primært bestandene på Færøerne, Shetlandsøerne, Ydre Hebrider og Orkneyøerne, men hvorvidt der også optræder individer fra den islandske population kan ikke sikkert siges endnu. Det må endvidere antages, at det især er juvenile fugle der ses i Nordsøen om efteråret, idet disse strejfer mere rundt end de gamle (Thom-

son 1966, Meltøfte 1979), og i øvrigt samstemmende med, at syv ud af ni britisk ringmærkede fugle gemeldt i Danmark, en fra Sydnorge og en fra Sverige var juvenile (Thomson 1947, Andersen-Harild 1970, Jonasson *et al.* 1975).

Storkjoven har i dette århundrede ekspanderet i det Nordatlantiske område (Ferdinand 1947, Joensen 1963, Bayes *et al.* 1964, Cramp *et al.* 1974) efter at den i forrige århundrede havde lidt betydeligt under efterstræbelser på ynglepladserne, hvor den blev betragtet som en skadelig fugl. Det tiltagende antal iagttagne fugle herhjemme i 70'erne i forhold til 60'erne og tidligere, skal sikkert ses i forbindelse med denne ekspansion samt naturligvis især den til stadighed stigende ornitologiske virksomhed.

På baggrund af det foreliggende materiale fra årene 1970-1978, må Storkjoven betragtes som en fåtallig men regelmæssig, enkelte år yderst fåtallig, trækgæst i månederne juli-oktober, men ret sjælden og uregelmæssig i november. Om vinteren og foråret må arten betragtes som en tilfældig gæst, ikke årligt forekommende, og i sommertiden som en ret sjælden, men regelmæssig og årlig gæst.

ENGLISH SUMMARY

The Occurrence of the Great Skua *Stercorarius skua* in South Scandinavia, especially Denmark, during 1970-1978.

A total of 519, 99 and 333 Great Skuas was recorded during 1970-1978 in Denmark, Sweden and the southern part of Norway, respectively (Table 1). Over nine years Great Skuas occurred in autumn mainly at the west coast in all three countries, particularly at Blåvandshuk, Hvide Sande, Hanstholm and Skagen in Denmark, Hönö and Kullen in Sweden and Utsira and Revtangen in south Norway (Fig. 1). Most birds were seen in September and October in Denmark and Sweden, but in Norway most were seen in August and September. In spring few Great Skuas were recorded during April and May and it was a very rare winter visitor. More birds were recorded in June and July, and no less than 19,6% were recorded at this time in Denmark. In Denmark only 3,7% were seen outside the west coast, and in Sweden 4,0%. Peak years were 1971 and 1977.

The highest numbers occur during westerly gales, and winds on a right angle to the coastline generally are the most productive.

The Great Skua population has increased during this century in the North Atlantic area, and the increasing numbers of birds in South Scandinavia in recent years fit well into this picture.

LITTERATUR

Andersen-Harild, P. 1970: Ringnyt Storkjove. – Feltornithologen 12: 30-31.

Andersen-Harild, P. & E. Kramshøj 1968: Virksomheden ved Blåvand Fuglestation efteråret 1965. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 62: 191-204.

Bayes, J. C., M. J. Dawson, A. H. Joensen and G. R. Potts 1964: The distribution and numbers of the Great Skua *Stercorarius skua* breeding in the Faeroes in 1961. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 58: 36-41.

Boertmann, D., H. Meilstrup, K. Pedersen og J. Ellegård 1978: Iagttagelser fra Revtangen i juli-august 1973. – Stavanger Mus. Årb. (1977) 87: 52-56.

Cramp, S., W. R. P. Bourne and D. Saunders 1974: The Seabirds of Britain and Ireland. – New York.

Dybbro, T. 1978: Oversigt over Danmarks Fugle. – København.

Dyck, J., J. Ramsøe Jacobsen, E. Kramshøj og J. Rabøl 1970: Rapport fra sjældenhedsudvalget med oversigt over godkendte forekomster 1965-1969. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 64: 126-151.

Ferdinand, L. 1947: Studier af fuglelivet på Færøerne. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 41: 1-37.

Furness, R. 1977: Effects of Great Skua on Arctic Skua in Shetland. – Brit. Birds 70: 96-107.

Haftorn, S. 1971: Norges Fugler. – Oslo.

Joensen, A. Holm 1963: Ynglefuglene på Skúvoy,

Færøerne, deres udbredelse og antal. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 57: 1-18.

Jonasson, T., R. Svedberg och U. Unger 1975: Väst-kusten 1973, Bohuslän. – Vår Fågelvärld 34: 86.

Jönsson, P. E. och M. Peterz 1976: Havsfåglar vid Kullen 1970-1974. – Anser 15: 51-64.

Langhelle, G. 1977: Ornithologiske registreringer i tiden 11.-15. mai 1977. – Rapport fra havforskningstokt til »Ekofisk« med F/S »G. O. Sars«, Intern rapport fra Miljøverndepartementet.

Meltofte, H. 1979: Forekomsten af kjoever *Stercorariidae* ved Blåvandshuk, 1963-1977. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 73: 297-304.

Munkebye, O. 1972: First proof of breeding of Great Skua *Catharacta skua* on Bjørnøya. – Norsk Polarinst. Årb. (1971), 122.

Møller, A. og J. Rabøl 1963: Fra Blåvandshuk – Afdriftstræk. – Feltornithologen 5: 142-143.

Møller, A. Pape, P. E. Sperling og U. Gjør Sørensen 1978: Nordjyllands Fugle – deres yngleudbredelse og trækforhold. – Klampenborg.

Noer, H. og B. Møller Sørensen 1974: Forekomsten af stormfugle Procellariæ, Thorshane *Phalaropus fulicarius* og Sabinemåge *Xema sabini* ved Blåvandshuk 1963-1971. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 68: 15-24.

Peterz, M., L. Braae, K. G. Nilsson, E. Vikkelsø Rasmussen, B. Oldén och P. Alström 1979: Havsfåglar i Kattegatt, hösten 1978. – duplikeret: 32 pp.

Pettersson, G. och U. Unger 1972: Havsfågelstudier på Västskusten under tioårsperioden 1960-1969. – Vår Fågelvärld 31: 229-236.

Ree, V. 1977: Trekkfugleundersøkelser på Utsira 1972-1977. – Sterna 16: 113-202.

Salomonsen, F. 1963: Oversigt over Danmarks Fugle. – København.

Salomonsen, F. 1976: The South Polar Skua *Stercorarius maccormicki* Saunders in Greenland. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 70: 81-89.

Sharrock, J. T. R. 1973: The Natural History of Cape Clear Island. – Berkhamsted.

Sharrock, J. T. R. 1974: Scarce Migrant Birds in Britain and Ireland. – Berkhamsted.

Thomson, A. L. 1966: An analysis of recoveries of Great Skuas ringed in Shetland. – Brit. Birds 59: 1-15.

Vader, W. 1980: The Great Skua *Stercorarius skua* in Norway and the Spitsbergen area. – Fauna Norvegica, Ser. C. Cinclus, 3: 49-55.

Manuskriptet modtaget 20. november 1979
Forfatterens adresse: Holst Have 3, 1.,
4500 Nykøbing Sj.